

برنامه ریزی

درسی

«آشنایی با تکنیک های برنامه ریزی

در دوران تحصیل»

کاری از:

معاونت پژوهش حوزه علمیه قم

انتشار الکترونیکی:

www.HamBahsi.ir

هم بحثی

پایگاهی از همه طلاب برای همه ی طلاب

به سوی
پژوهش
۱۴

سلسه نگاره های کوتاه

خشاوت

برنامه ریزی درسی
آشنایی با تکنیک های برنامه ریزی در دوران تحصیل

اهمیت برنامه ریزی تحصیلی

فعالیت‌های درسی و مطالعاتی برای یک طلبه یا دانش‌پژوه از مهمترین مسائلی است که سایر جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی وی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بالطبع آینده علمی تحقیقی نیز وابستگی تام به کیفیت تحصیل و یادگیری دارد. از سویی لازمه برخورداری از دوران تحصیلی موفق و بهره‌وری از آثار و برکات آن منوط به داشتن برنامه دقیق و کارآمد است. اصولاً هیچ کاری بدون برنامه ریزی فعالیتی کامل نخواهد بود؛ بویژه مسائل درسی و تحصیلی اهمیت بیشتری دارند، مدت زمان در آنها مهم است و یکی از کلیدهای موفقیت انسان در طول تحصیلات، داشتن برنامه روزانه مشخص جهت رسیدن به هدف است. بر این اساس انجام این فعالیت مهم به نحو احسن بطوری که نتایج خوب و عالی در بر داشته باشد اهمیت زیادی پیدا می‌کند.

برنامه‌ریزی، حرکتی هوشمندانه، منطقی و مرحله‌بندی شده برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده است. صاحب‌نظران علم مدیریت معتقدند اگر ۲۰ درصد از زمان خود را صرف برنامه‌ریزی کنیم ۸۰ درصد باقیمانده را با اطمینان بیشتری قدم بر خواهیم داشت.

فواید برنامه ریزی تحصیلی

۱. برنامه‌ریزی به روشن شدن اهداف ما کمک می‌کند. زمانی که فرد اقدام به تهیه یک برنامه تحصیلی برای خود می‌کند توجه بیشتری به اهداف برنامه مبذول می‌دارد. و این کمک می‌کند تا شناخت بیشتری از اهداف پیدا کند و آنها را دسته بندی می‌کند. اهداف طولانی مدت و کوتاه مدت را تشخیص دهد و هیچیک را فدای دیگری نکند.

۲. در یک برنامه‌ریزی استاندارد عمدتاً روش‌های مفیدی مورد استفاده قرار می‌گیرد که موجب خواهد شد، فرد بیشترین استفاده را از توان ذهنی خود بکند. به عنوان مثال، در برنامه‌ریزی تحصیلی بر مبنای یافته‌های روانشناسی یکی از اصولی که در نظر گرفته می‌شود، این است که مدتی پس از شروع مطالعه و یادگیری (حدود ۴۵ دقیقه)، منحنی یادگیری بسیار پائین می‌آید، بطوری که فرد، یادگیری خوبی بعد از این زمان نخواهد داشت، مگر اینکه یک استراحت کوتاهی داشته باشد. با در نظر گرفتن اصولی از این قبیل، فرد برنامه ریزی تحصیلی خود را طوری انجام می‌دهد تا هر ۴۵ دقیقه یکبار استراحت کوتاهی داشته باشد تا دوباره با تجدید قوای ذهنی شروع به یادگیری نماید.

۳. ایجاد آمادگی برای درک بهتر محتوای مورد مطالعه نیز یکی از ثمرات داشتن برنامه است. ما می‌توانیم خود را نسبت به ساعت‌های خاص و دروس خاص در آن ساعات شرطی کنیم. به علت این که مطالعه یک درس در ساعت‌های معین

صورت می‌گیرد، عامل عادت و شرطی شدن پیش می‌آید که به خودی خود باعث تمرکز قوای ذهن بر مطالب درسی که در ساعتی معین به آن می‌پردازیم و بوجود آمدن آمادگی درک بهتر آن درس می‌شود.

۴. پرهیز از پراکنده خوانی: گاهی تمام کتاب‌ها را دور و بر خود می‌ریزیم و با خود می‌گوییم حالا منطق بخوانم بهتر است یا سیوطی یا شیعه در اسلام و یا یک متن دیگر؟ سرانجام با این درگیری وقت مطالعه‌ی هیچ کدام را پیدا نمی‌کنیم. در اثر برنامه‌ریزی زمان‌بندی شده به همه‌ی درس‌ها به اندازه‌ی اهمیت آن‌ها پرداخته می‌شود و دیگر بهانه‌ای برای سرگرم شدن با این که اکنون کدام را بخوانم، نخواهیم داشت. همینطور از انباشته شدن درس‌ها روی هم در روزهای نزدیک امتحان و یا تعطیل ماندن مطالعه در زمان‌های دیگر و همچنین از فشردگی درس‌ها، که ناراحتی و هیجان و اضطراب امتحان را در پی دارد جلوگیری می‌نماید.

اقسام برنامه‌ریزی تحصیلی به لحاظ زمان‌بندی اجرای برنامه

۱. برنامه درس کوتاه مدت: برنامه هفتگی یا ماهانه

برای مطالعه یک واحد درسی

۲. برنامه درسی میان مدت: برنامه شش ماهه یا

یکساله جهت اتمام یک پایه تحصیلی و به عبارت دیگر، برنامه ریزی برای طول سال تحصیلی

برنامه ریزی برای طول سال تحصیلی اندک تفاوت‌هایی با سایر برنامه‌ریزی‌ها دارد. به این صورت که اهداف شما با اهداف مدرسه در هم می‌آمیزد و شما برای برنامه‌ریزی درسی خود تا حدی از برنامه‌ریزی مدرسه تبعیت می‌کنید. با اینحال شما در کنار اهداف برنامه ریزی شده مدارس که برای شما تعیین می‌کند در چه روزی به مطالعه کدام دروس بپردازید، اهداف خود را در راستای همان دروس تنظیم کنید و سایر اصول برنامه ریزی را نیز رعایت کنید.

۳. برنامه درسی بلند مدت:

در این قسم از برنامه‌ریزی دو دسته از طلاب را مد نظر قرار می‌دهیم:

یک- طلاب با استعداد متوسط یا نزدیک به متوسط:

برنامه بلند مدت برای این دسته از طلاب می‌تواند اتمام دوره سطح و ورود به یکی از عرصه‌های اجتماعی باشد. مسلماً این قسم از برنامه‌ریزی تحصیلی برای این سطح از طلاب تفاوت زیادی با یک برنامه ریزی میان مدت ندارد. چرا که هدف آنها با قرار گرفتن در پوشش برنامه حوزه تأمین می‌گردد. بخصوص که حوزه در شرایط فعلی برخی از دروس تخصصی را نیز به عنوان مکمل فعالیت‌های حوزوی این افراد جهت ورود به عرصه‌های دیگر در نظر گرفته است.

دو- طلاب دارای استعداد بالاتر از حد متوسط:

تفاوت این قسم برنامه‌ریزی با قسمت‌های قبلی این است که نحوه برنامه‌ریزی برای این سطح از طلاب که از استعداد بالاتری برخوردارند به طور مجزا و به موازات برنامه‌ریزی درسی از سوی مدیران مدارس است. در اینجا به منظور رعایت اختصار اشاره‌ای خواهیم داشت: فرض کنید اگر هدف بلند مدت برای یک طلبه رسیدن به قوه اجتهاد است. از آنجا که استنباط حکم و اجتهاد در اصول نیازمند گذراندن مقدماتی است که بسیاری از آنها حتی در دوره سطح از سوی مدیران و اساتید مورد توجه قرار نمی‌گیرد لذا فردی که می‌خواهد به این هدف برسد بایستی برنامه‌ریزی خاص برای تأمین آن مقدمات را مد نظر قرار دهد هر چند که این نحوه برنامه‌ریزی باید از سوی مدیران و برنامه‌ریزان تدوین یابد لکن به لحاظ آنکه تا رسیدن به وضع مطلوب فاصله زیاد داریم و نمی‌توان معطل چنین وضعیتی ماند در شرایط فعلی لازم است که در کنار همان دروس رایج دوره سطح، طلاب برخی مواد دیگر درسی را هم با استفاده از مطالعات روشمند در یک برنامه جداگانه مد نظر قرار دهند نظیر علوم مربوط به احادیث و روایان احادیث و کتب رجالی، لغت شناسی و نحوه مراجعه به کتب لغت و استخراج نظر، تفسیر قرآن فراتر از حد تجزیه و ترکیب یا حتی فهم متون تفسیری، و گذراندن برخی از مبادی فقهی مانند قواعد فقهی و مبادی اصولی مانند فهم خوب و دقیق فلسفه و منطق و ...

فرایند برنامه‌ریزی برای تحصیل:

الف. جایگاه نیازسنجی در برنامه‌ریزی

به لحاظ آنکه هدف ما از برنامه‌ریزی از سویی جبران نقایص و کمبودها و یافتن دلائل افت تحصیل است و نیازهایی در خود و ضرورت‌هایی را در اجتماع احساس می‌کنیم که برای رفع آن‌ها لازم است برنامه خاص داشته باشیم و از سویی دیگر انگیزه‌های مثبتی در ذهن ماست و ایده‌هایی برای خود داریم که به منظور تأمین آن‌ها قرار است برنامه‌ریزی کنیم، لذا بایستی بدانیم در درجه اول آن علایق و نیازها و یا آن نقایص کدامند و به تعبیر دیگر قرار است با این برنامه چه مشکلی از مشکلات ما حل شود. نیازها همانطور که اشاره شد بر دو دسته‌اند. گاهی نیازها، برخاسته از درون خود فردند و گاهی بازگشت به ضرورت‌های اجتماعی دارند:

۱. نیازها، علایق و گرایش‌های فردی: نیازهای فردی

گاهی مربوط به حوزه شناخت‌ها و ادراکات است مانند نیاز به تقویت فرایند درک مفهوم، نیاز به توانایی استدلال کردن و تجزیه و تحلیل دلایل یک مدعای فلسفه، ریاضیات یا کلام، نیاز به فراگیری قواعد یادگیری و روش‌های مطالعه و ... گاهی نیازها مربوط به حوزه علایق و انگیزه‌هاست. انگیزه‌ها و علایق

فردی نقش مهمی در یادگیری دارند به عبارت دیگر، یادگیری صرفاً در اثر توجه به قواعد یادگیری و مطالعه فعال و رعایت اصول آموزشی ادراکی حاصل نمی‌شود بلکه عوامل انگیزشی نیز در این امر دخالت دارند و اصولاً یادگیری مناسب وقتی تأمین می‌شود که فرد از انگیزش کافی برخوردار باشد.

رفتار اختیاری هر فرد که مطالعات علمی او را نیز شامل می‌شود، مبتنی بر عواملی است که مهمترین آن برخورداری از سطح خاصی از انگیزش است. وجود انگیزش بالا در دانش پژوه باعث میشود که مطالعات علمی را خودش بگونه‌ای هدایت و رهبری کند. و بالعکس، فقدان انگیزه باعث مواجه شدن فرد با یک سری مطالعات اجباری و القایی می‌شود که بالتبع خستگی و رخوت و عدم نشاط علمی او را به همراه دارد. این موضوع به قدری اهمیت دارد که حتی امروزه مهمترین عامل عدم موفقیت اغلب دانش پژوهان و طلاب را می‌توان در نبود علاقه و انگیزه کافی و یا سست شدن اراده آنها ارزیابی کرد. همچنین ثبات و پایداری میل و علاقه فرد به یک موضوع یا رشته علمی باعث می‌شود تا نتواند براحتی از هدف و رشته خود صرف نظر کند اما اگر این علاقه پایدار نباشد با بروز اندک مشکل یا بحرانی در زندگی، ممکن است براحتی موضوع مورد هدف را کنار بگذارد و پر واضح است که اگر نتوان علاقه و انگیزه این فرد را به سوی موضوع دیگری که همسو با جهت‌گیری‌های علمی او باشد رهنمون ساخت، این خسارت بزرگی در وقت و انرژی و سرمایه علمی خواهد بود.

۲. نیازها و ضرورت‌های اجتماعی: امروز واقعیت‌هایی که در عرصه‌های گوناگون اجتماعی نظیر علم و فرهنگ و اقتصاد و سیاست و مسائل خانواده در کشور ما حکمفرماست نشان از تغییرات و تحولات گسترده در حوزه نیازها و مشکلات اجتماعی دارد که طالب علوم دینی نیز به عنوان عضوی از این اجتماع و دخیل و درگیر با معضلات اجتماعی امروز است نه اینکه مثل سابق در کنج خلوتی بخواهد به دغدغه‌های فکری و علمی و اخلاقی فردی خود بپردازد و بدور از اجتماع و واقعیت‌های حاکم بر آن پرورش یابد.

ب. تعیین اهداف

دقت در تعیین هدف، که حیات علمی و آینده فعالیت‌های آموزشی وابستگی تام به آن دارد از مهمترین عوامل موفقیت محسوب می‌گردد. در تعیین اهداف علمی بایستی به عواملی که در انتخاب ما تأثیرگذارند توجه شود. برخی از این عوامل عبارتند از:

۱. شناخت نیازها و علایق فردی
۲. توجه به نیازها و ضرورت‌های اجتماعی
۳. اولویت‌گذاری در تعیین و انتخاب نیازها از طریق توجه به نقش حاکمیت عقل بر علایق و خواسته‌های انسان در مقام تمییز میان علایق و انگیزه‌های کاذب از صادق و نیز ترجیح

برخی انگیزه‌ها بر بعضی دیگر.

۴. توجه به ماهیت هدف؛ ارزش ذاتی؛ جایگاه و اعتبار اجتماعی آن

۵. توجه به استعدادها و توانمندی‌های فکری در انتخاب مسیر علمی

۶. شفافیت در بیان هدف‌ها و پرهیز از اجمال و کلی‌گویی. به عبارت دیگر بایستی هدف‌های شما جنبه عملیاتی داشته باشد؛ یعنی بتوانید گام‌هایی را مشخص کنید که با برداشتن آن به عملاً مسیر دستیابی به هدف را تسهیل نمایید.

۷. واقع‌گرایی در هدف‌گذاری و پرهیز از ایده‌آل‌نگری و بلندپروازی. با توجه اینکه رسیدن به هدف‌های درسی شما بر اساس مجموعه امکانات و توانایی‌ها و اقتضات آموزشی و محیطی است که در آن زندگی می‌کنید، لذا نباید امر هدف‌گذاری در خلأ صورت بگیرد؛ چرا که عملاً هر کسی در مقام پیاده‌سازی مقاصد خود با محدودیت‌هایی مواجه است.

فراموش نکنیم که تکیه صرف بر توانایی‌های عقلانی برای رسیدن به این مقصود کافی نیست بلکه در معمول موارد، مشورت با اهل فن در این زمینه می‌تواند به اهداف خام ما جهت بدهد بنابراین مشورت با صاحب‌نظران و مربیان علوم تربیتی و بخصوص مشاوران و راهنمایان تحصیلی در این خصوص از اهمیت بالایی برخوردار است.

همچنین راهکارهای تربیتی که از سوی اولیای دین به ما رسیده یکی از ابزارها و وسائل مهم توفیق در اهداف در هر زمینه‌ای است که توجه به آن، شرط مهم موفقیت است. یکی از این نکات تربیتی عبارت است از رنگ الهی بخشیدن به اهداف و در نظر گرفتن قرب و رضای الهی به عنوان کلی‌ترین هدف که باعث ایجاد ایمان و باور قوی در انسان می‌شود و در نتیجه انسان از هر مانعی هراس نمی‌کند و یأسی به دل او راه نمی‌یابد. واضح است که مراد ما در اینجا صرفاً بیان یک نکته اخلاقی نیست بلکه به لحاظ آنکه تمامی فعالیت‌های ما بایستی در مدار طاعت خداوند قرار گیرد و اطاعت از خداوند در همه حال با هدف رسیدن به هدف بندگی او و دستیابی به قرب و رضای او صورت می‌گیرد لذا کسی می‌تواند به چنین هدفی برسد که این موضوعات را از مرحله عدم تمرکز به عادت و رسوخ در ذهن برساند و در اثر تکرار، باطن او نیز از این موضوع متأثر شود. در چنین فرضی است که بنابر فرمایش معصوم (علیه‌السلام) « آن کس که به دانسته‌های خویش عمل کند خداوند متعال علم و معرفت آنچه را که برای او دست‌نیافتنی می‌نماید را به او ارزانی می‌دهد».

ج. انتخاب و تعیین محتوای مناسب برای مطالعه و یادگیری

اگر بخواهید توفیق بالایی در مورد درسی که می‌خوانید کسب کنید نباید خود را در آنچه که از استاد می‌شنوید یا

متن درسی موجود محصور کنید؛ بلکه به کتابخانه‌ها و کتابفروشی‌ها نیز سری بزنید. البته پس از مشورت با استاد و معرفی برخی منابع دیگر برای مطالعه. بخصوص اگر در برنامه‌ریزی شما توجه به موضوعات اجتماعی و یا مطالعات در حوزه معارف دین و یا حتی مطالعه در سایر حوزه‌های علوم انسانی مورد توجه قرار گرفته باشد با مسأله انتخاب محتوای مناسب برای مطالعه مواجه خواهید شد. گاهی یک کتاب مجموعه اطلاعات جامعی در اختیار شما قرار می‌دهد که شاید چندین کتاب قطور دیگر با همان عنوان و اسم و رسم نتواند شما را در آن حد مسلط بار بیاورد. بنابراین دقت در تعیین محتوا مسئله پیش پا افتاده‌ای نیست.

نحوه ارزیابی اولیه یک کتاب جهت مطالعه:

وقتی می‌خواهید کتابی را مورد ارزیابی قرار دهید و در صورت مفید بودن آن را از فروشگاه بخرید چه کار می‌کنید؟ برخی همین که عنوان کتاب برایشان خوشایند و باب طبع بود فوراً دستشون به جیب می‌رود و کتاب را می‌خرند. عده‌ای ممکن است تورقی کنند و چند دقیقه‌ای برخی از صفحات کتاب را مطالعه کنند اما روش صحیح ارزیابی کتاب آن است که پس از شناخت نویسنده کتاب محتوای مطالب آن را ابتدا از طریق مطالعه فهرست مطالب مورد ارزیابی قرار دهیم. نگاه اگر در حین بررسی فهرست به موارد جالب و قابل توجهی برخوردیم یکی از آنها را به دلخواه مورد مطالعه قرار دهیم تا دریابیم آیا کتاب از محتوای متقنی برخوردار است یا صرفاً عنوان یدک کشیده است. البته این کار مستلزم آن است که شما از قبل عناوین در ذهن‌تان باشد و بدانید که دنبال چه چیز می‌گردید؟ چون ممکن است عناوین یک فهرست عناوین خوبی باشد و محتوا نیز خیلی عالی باشد و ما بیسندیم اما با دقت می‌بینیم آنچه پسند کرده‌ایم زاویه دیگری از علایق ما را پوشش داده نه آنچه که واقعاً باید دنبال آن باشیم علتش هم این است که ما گاهی وقت‌ها نمی‌دانیم که چی می‌خواهیم؟ گاهی اوقات مشورت با دیگران می‌تواند ما را در یافتن یک متن مناسب برای مطالعه یاری رساند اعم از آنکه فرد مورد نظر در رشته مورد مطالعه تخصص داشته باشد یا اینکه در اثر تجربه به این مهم رسیده باشد.

د. انتخاب شرایط، روش‌ها و تکنیک‌های مناسب یادگیری و مطالعه

۱ فراهم‌سازی شرایط مناسب برای مطالعه

اگر برنامه منظم و دقیقی طرح‌ریزی کرده‌اید و منابع مناسبی هم برای مطالعه دارید مسئله مهمتر آن است که شما در مطالعه با چه مشکلاتی مواجه‌اید؟ از چه روشی بهره می‌برید؟ چه مهارت‌هایی را برای رفع مشکلات حین مطالعه بکار می‌برید و فضای مطالعه شما تا چه اندازه متناسب با

شرایط برنامه است؟ شرایط مطالعه که رعایت آن باعث موفقیت شما در برنامه تحصیلی می‌شود از این قرارند:

۱-۱. شرایط زمانی مطالعه

زمان مناسب و ثابت برای مطالعه که تعیین آن بستگی به روحیات و عادات فردی دارد، باعث شرطی شدن ذهن انسان و برقراری تمرکز و جلوگیری از اتلاف وقت و فهم بهتر مطالب می‌شود.

۱-۲. شرایط فضای فیزیکی مطالعه

مقصود از شرایط فیزیکی، صرفاً مکان مطالعه نیست؛ بلکه شرایط بدنی خود فرد از قبیل میزان و نحوه خواب، اصول تغذیه (کمیت و کیفیت تغذیه و عادات غذایی)، ورزش و استراحت نیز مورد نظر است. بهبود شرایط بدنی در هنگام مطالعه تأثیر بالایی در تأمین شرایط روانی فرد بویژه در تمرکز قوای ذهنی دارند.

۱-۳. شرایط روانی مطالعه

۱. تمرکز حواس هنگام مطالعه، کلید اصلی و اساسی درک مطلب است. گاهی از یک ساعت مفید برای مطالعه به اندازه ۵ دقیقه بیشتر استفاده نداریم چون مسائل متعددی هم در فضای بیرونی مطالعه و هم در درون ما ممکن است باعث حواس‌پرتی شوند مانند دچار شدن به حالت حرف زدن با خود یا سیر آفاق و انفس! که این دومی حتی سر کلاس درس نیز برای برخی رخ می‌دهد.

برای ایجاد تمرکز باید قبل از مطالعه این عوامل و موانع را شناخت و با دقت در تعیین شرایط زمانی و مکانی و مسائل دیگری که در ذیل خواهد آمد برای این مهم فکری کرد.

۲. علاقه و انگیزه و رغبت به مطالعه که نبود آن می‌تواند عاملی برای حواس‌پرتی و عدم تمرکز باشد. در برخی مواقع بایستی با نگاه دوباره به اهدافی که در برنامه خود در نظر گرفته‌ایم در خودمان انگیزه و علاقه ایجاد کنیم. چرا که این مشکل و موانع دیگر ممکن است نگاه ما را از اصل هدفی که در نظر گرفته‌ایم منصرف کند پس بناچار هر از چندی باید نگاهی به اهداف و قله یا چشم‌انداز داشته باشیم و بدین صورت قوای روانی خود را تقویت کنیم.

۳. برخوردار بودن از خودپنداره یا تفکر مثبت در مورد خود که باعث حفظ روحیه اعتماد به نفس و در نتیجه بالا رفتن میزان کارایی مغز می‌شود. و بر عکس، خودپنداری منفی حاصل از شکست‌های مکرر و القانات دیگران و ... باعث محدود شدن ارتباطات و سیگنال‌ها میان سیناپس‌های موجود در سلول‌های عصبی می‌شود.

۴. نشاط و شادابی در هنگام مطالعه عامل دیگری است که هم متأثر از عوامل فوق است و هم بر آنها تأثیر می‌گذارد به طور مثال شادابی و نشاط بر تمرکز حواس تأثیر مثبت دارد علاوه بر آن که خود متأثر از نگرش مثبت فرد است.

گاهی خستگی و بی‌نشاطی بخاطر مطالعه یکنواخت است که علاج آن در تغییر ذائقه و تنوع در مطالعه است. که این تنوع هم در یک ساعت خاص مراد است و هم در مجموع مطالعات ما در یک روز

۵. مشغله‌های ذهنی و مشکلات شخصی

۶. خلیات و روحیات منفی همچون بی‌نظمی، تنبلی و راحت‌طلبی، عجله و شتاب، تسویف یا کار امروز را به فردا انداختن، ذهنیت‌گرایی افراطی که منجر به بازماندن از اصل عمل می‌شود و یا در مقابل آن عمل‌گرایی و بداخلاقی و تندخویی و نظایر آن از آفاتی است که می‌تواند موفقیت در برنامه مطالعاتی را مورد مخاطره قرار دهد.

۲ شناخت و انتخاب تکنیک‌های مناسب مطالعه

و یادگیری

الف. تکنیک‌های مربوط به حافظه: آشنایی با انواع حافظه و ویژگی‌های آن، روش‌های انتقال مطالب از حافظه کوتاه‌مدت به بلندمدت (از قبیل تکرار یا مرور ذهنی، دسته‌بندی و سازماندهی مطالب. تداعی یا ایجاد رابطه معنادار میان اطلاعات جدید با اطلاعات قبلی و ...) ، روش رسم نمودارهای حافظه و رعایت فواصل زمانی مرور درسی و منحنی فراموشی

ب. روش‌ها و مهارت‌های مطالعه: مطالعه بدون شناخت و به کارگیری روش صحیح مطالعه ممکن است نه تنها موفقیت تحصیلی را به همراه نداشته باشد، چه بسا زمینه بی‌علاقگی فرد را از درس و تحصیل نیز فراهم نماید. برای کسب موفقیت تحصیلی علاوه بر داشتن علاقه به مطالعه، آشنایی با روش صحیح مطالعه نیز ضروری است. روش صحیح مطالعه نیازمند آگاهی از تکنیک‌ها، شرایط موفقیت‌ها و عوامل محیطی است که به نسبت نوع درس مورد مطالعه متفاوت است. به کاربردن فنون ماهرانه مطالعه آن را آسانتر و لذت‌بخش‌تر می‌نماید و در نتیجه، علاقه به مطالعه را افزایش می‌دهد. برخی از این مهارتها عبارتند از:

۱. مهارت یادداشت‌برداری در سر کلاس و به هنگام مطالعه کتاب

۲. روش‌های مطالعه و مهارت‌های تندخوانی که دست‌یابی به آن در صرفه‌جویی و مدیریت اوقات تأثیر شگرفیت دارد.

۳. آشنایی با روش‌های تحقیق در علوم

۴. آشنایی با شیوه‌های مختلف مباحثه و آثار و پیامدهای هر کدام

۳ جایگاه مباحثه در برنامه‌ریزی تحصیلی:

فرایند مطالعه که می‌توان آن را محوری‌ترین عنصر فراگیری و تحصیل به شمار آورد باید به طور پیوسته در بوته

آزمایش قرار بگیرد و فرد مدام خود را محک بزند تا دریابد که نقاط ضعف و قوت او چیست. توضیح آنکه درک انسان در هنگام مطالعه دارای لایه های متفاوتی است و حتی برخی اوقات از زوایای مبهم و تاریکی برخوردار است بنابراین، تحقق فهم و یادگیری در یک سطح لزوماً تحقق فهم در سایر لایه ها و سطوح را دنبال ندارد اما چه بسا با امکان فهم در یک نقطه ضرورت و انگیزه کندوکاو و ژرف‌نگری در زوایای کور یک موضوع بیش از پیش نمایان می‌شود در نتیجه، مطالعه و یادگیری به طور طبیعی انگیزه تعمق در موضوع و متن مورد مطالعه را در شخص بر می‌انگیزد.

حال می‌خواهیم بگوییم آن فضایی که در آن عرصه ژرف‌نگری و جریان یافتن کاوش دقیقتر فراهم می‌شود، فضایی است که در آن آموخته‌ها به دیگران عرضه می‌شود و در آن فضا به بیان دریافته‌های خود می‌پردازیم آن هم به منظور فراهم شدن زمینه بازنگری و ارزیابی نسبت به توانایی‌هایمان. این زمینه به صورت مباحثه، بحث گروهی، کنفرانس و تدریس فراهم می‌آید.

مباحثه گاهی صرفاً پس از یک یا چند جلسه درسی انجام می‌شود که در این صورت جنبه تکمیلی و جبران نقایص برای آموزش محسوب می‌شود. گاهی مباحثه پیش از حضور در کلاس صورت می‌گیرد و غرض از آن تکمیل پیش مطالعه و بالا بردن فرصت استفاده از موقعیت آموزشی است و در این فرض تأثیر مثبت زیادی در ایجاد و گسترش و تعمیق فرصتهای مطالعاتی و تحقیقی به جا خواهد گذاشت. بویژه زمانی که مطالعات گسترده تحقیقاتی همچون دروس خارج فقه و اصول مد نظر باشد که در این زمینه، مباحثه یکی از موثرترین عوامل انگیزش به شمار می‌آید. بنابراین مطالعه به هر شکل ممکن صورت گیرد در فرضی که قبل یا بعد آن مباحثه نشود، فرایندی ناقص است و به تبع آن، فراگیری و آموزش نیز بی‌ثمر خواهد بود.

۴ آثار و فوائد مباحثه:

می‌توان مواردی چون، یادآوری مطالب جدید و ایجاد سولات نو و پیدایش انگیزه بهتر برای مطالعه و تحقیق، جبران کاستی‌ها و کمبودهای علمی، توانایی بیان مطالب و انتقال آن به دیگران و قدرت دفاع و استدلال و ذکر مثال در ارائه مباحث علمی، جرأت و جسارت در ابراز عقیده در اثر روبرو شدن با دیگران، فراهم شدن فرصت ارزیابی سطح معلومات طرفین و میزان تسلط بر مطالب و مشخص ساختن دامنه اطلاعات و توانایی‌های علمی و شناسایی استعدادها و گرایش‌های خاص خود را از ثمرات مباحثه به شمار آورد.

هـ. اجرای برنامه تحصیلی

اهمیت برنامه‌ریزی تنها منحصر به مقام طراحی برنامه نیست بلکه مهمتر از آن مرحله اجرای برنامه‌هاست اجرای برنامه یعنی برداشتن همان گام‌های تعریف شده برای تحقق اهداف طراحی شده است.

و. خودارزشیابی و نظارت

یکی از تفاوت‌های آشکار برنامه‌ریزی تحصیلی نظام‌مند جریان داشتن نقش نظارت و ارزشیابی در کل فرایند برنامه‌ریزی است یعنی هم در ابتدای کار یک نوع ارزیابی از نقاط ضعف و قوت، نیازها و کاستی‌ها داریم هم به هنگام تدوین اهدافمان و پس از هدف گذاری توجه داریم که هدف‌ها آیا ناظر به نیازها و علایق و با توجه به محدوده امکانات و توانایی‌ها تدوین یافته‌اند یا خیر و هم اینکه در برداشتن گام‌های اجرایی نظیر کسب مهارت‌ها، فعالیت‌های کلاسی، مطالعه، مباحثه، و غیر آن توجه داریم که آیا هدف‌های عینی که پس از برداشتن یک گام عملی قرار است نائل شویم تحقق یافته یا نه و در اگر برخی زمینه‌ها توفیق نداشته‌ایم، تحلیل و علت‌یابی می‌کنیم تا نقص و مشکل را بیابیم و اصلاح کنیم. بنابراین نظارت و ارزشیابی آن نیست که شما در پایان یک ترم تحصیلی یا در پایان یک سال تحصیلی ارزیابی کنید که آیا فرد موفق بوده‌اید یا نه بلکه در تک تک فعالیت‌هایتان نیازمند ارزشیابی هستید به عنوان نمونه همانطور که قبلاً هم گفتیم مباحثه، ارائه کنفرانس، تدریس و امثال آن از جمله روش‌های ارزشیابی عملکرد ادراکی و توانایی‌های شناختی، عاطفی و مهارتی شماست.

تهیه و تنظیم: سید مهدی موسی‌زاده

تألیف: حجت الاسلام محمد حسین حیدری

نظارت علمی: حجت الاسلام هادی رزاقی

پیشنهادها و انتقادهای شما خانواده خشت اول را در ویرایش‌های بعدی این بروشور یاری می‌رساند

قم - صندوق پستی ۳۷۱۹۵/۱۴۸۵

تلفن: ۰۲۵۱-۷۸۳۷۹۷۶

Email:khesht.Avval@gmail.com

معاونت پژوهشی حوزه علمیه قم

اداره امور پژوهشی طلاب

واحد ترویج پژوهش

قیمت: ۱۰۰ تومان

نخستین گام در پژوهش، آموزش نیست؛ باید زمینه‌ها و انگیزه‌های لازم در فرد به وجود آید. پس از آن است که کارورزی آموزه‌ها، می‌تواند ملکه پژوهشگری را در طلاب ایجاد کند.

مجموعه «به سوی پژوهش» می‌کوشد با استفاده از کوتاه‌ترین قالب‌ها، به ترویج و تقویت فرهنگ پژوهش بپردازد و راه تحقیق و معرفت‌جویی را برای طلاب جوان، هموارتر کند.

از همین مجموعه:

۱. حرفه‌ای‌ها چگونه کتاب می‌خوانند؟
۲. تمرکز؛ چرا و چگونه؟
۳. از حافظه چه می‌دانیم؟
۴. از شنیدن تا گوش کردن!
۵. مهارت‌های یادداشت‌برداری در کلاس درس
۶. تکنیک‌های مرور
۷. چگونه فرایند یادگیری خود را مدیریت کنیم؟
۸. روش‌های عملی تقویت حافظه
۹. مدیریت سرعت مطالعه
۱۰. شیوه نگارش مقاله و رساله علمی
۱۱. آشنایی با مهارت‌های تفکر انتقادی (۱)
۱۲. آشنایی با مهارت‌های تفکر انتقادی (۲)
۱۳. خلاقیت، نوآوری و شکوفایی